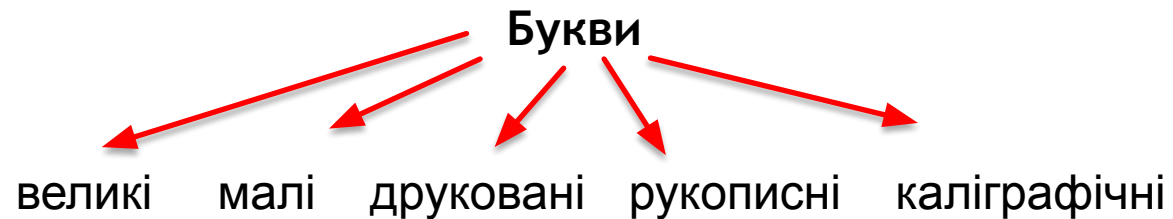
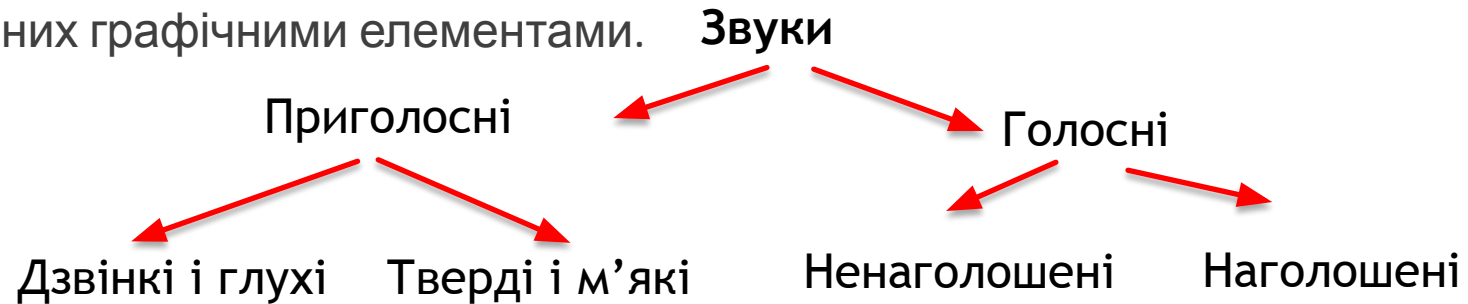

**Засвоєння звукової системи
української мови у взаємозв'
язку з графічною**

- Сучасна методика навчання грамоти ґрунтується на тому, що первинні уявлення про фонетичні і графічні одиниці учні одержують з опорою на їх істотні ознаки: звуки ми чуємо, вимовляємо, їх можна розрізнити на слух, за способом вимовляння, за відчуттями, які одержуємо від роботи мовленнєвих органів, а букви пишемо, «друкуємо», знаходимо в касі розрізної азбуки, зіставляємо між собою за формою, розміром, наявними в них графічними елементами.

Особливості української фонетики і графіки:

- ▶ В українській мові є 6 голосних звуків: [а], [о], [у], [е], [и], [і], які на письмі можуть позначатися 10 буквами: **а, я, о, у, ю, е, є, и, і, ї**.

Букви **я, ю, є, ї** на початку слова і складу, після апострофа позначають сполучення звука [й] з відповідними голосними: [йа], [йу], [йе], [йі], наприклад, *яма, знають, моє, їжак, солов'ї, пір'я, в'юн, п'є*.

- ▶ Приголосні звуки діляться на тверді і м'які. У початкових класах до м'яких приголосних звуків зараховують не тільки [д'], [з'], [й], [л'], [н'], [р'], [с'], [т'], [ц'], [дз'], а й усі інші приголосні звуки, які знаходяться в позиції перед голосним [і], наприклад, у словах *півень, жінка, шість, білочка, кінь* тощо.

М'якість приголосних звуків в українській мові позначається буквами **ь, я, ю, є, і**. У кінці слів м'якість приголосних звуків завжди позначається знаком м'якшення.

В окремих випадках м'якість приголосних звуків графічно не позначається:

сніг — [с'н'іг], *звір* — [з'в'ір]. Правильне читання і написання таких слів у першому класі учні засвоюють за зразком, поданим учителем.

- ▶ В основі української графіки лежить складовий принцип, за яким звукове значення букв, які позначають приголосні, може бути виявлене тільки в складі, оскільки воно залежить від наступної букви голосного звука. Якщо взяти, скажімо, склади **на, ня, ни, ні, ну, ню, не, нє**, то правильно відтворити звукове значення букви **н** можна тільки за умови, якщо прочитати її разом з наступними буквами. В одних випадках вона читається як звук [н], в інших — як звук [н'].

Букви **я, ю, є**, які стоять на початку слова і складу або взяті окремо, можуть бути прочитані так, як вони називаються — [йа], [йу], [йе]. Але в сполученні з попередніми буквами, що позначають приголосні (**ля, тю, нє**), вони мають бути прочитані як голосні звуки [а], [у], [е] після відповідних м'яких приголосних [л'], [т'], [н'].

- ▶ За дзвінкістю/глухістю більшість приголосних звуків української мови утворюють пари: [б] — [п], [б'] — [п'], [г] — [х], [г'] — [х'], [ґ] — [к'], [г'] — [к'], [д] — [т] [д'] — [т'], [ж] — [ш], [ж'] — [ш'], [з] — [с], [з'] — [с'], [дж] — [ч], [дж'] — [ч'], [дз] — [ц], [дз'] — [ц']. Частина приголосних звуків є дзвінкими непарними (сонорні), до них належать: [в], [в'], [й], [л], [л'], [м], [м'], [н], [н'], [р], [р']. Слід мати на увазі, що в українській мові, на відміну від російської, звуки [в] і [ф], [в'] і [ф'] не утворюють пар за дзвінкістю/глухістю: звуки [в], [в'] належать до сонорних, а [ф], [ф'] — до непарних глухих.
- ▶ Буква **щ** (ща) в українській мові позначає не окремий звук, а сполучення звуків [шч].
- ▶ Букви в українській графіці використовуються в чотирьох варіантах: друковані, рукописні, великі й малі. Великі букви в період навчання грамоти учні сприймають як сигнал початку речення та ознайомлюються з найпростішими випадками їх уживання у власних назвах.

Більшість великих і малих букв в українській мові однакові за формою і розрізняються тільки за розміром. Однак є частина літер (А — а, Б — б, Е — е), які розрізняються і за формою.

Букви **и**, **ь** є тільки малими, оскільки вони на початку слів не вживаються. Однак вони вживаються у заголовках до текстів, набраних великими літерами.

► У період навчання грамоти учні практично ознайомлюються і з іншими графічними знаками: крапкою, знаком оклику, знаком питання, комою, двокрапкою, тире, рисою (дефісом), лапками, учаться за зразком учителя реагувати на них під час читання зміною сили голосу чи паузами.

► Важливо навчити дітей вимовляти слова по складах. Учитель має взяти до уваги, що до складу може входити один, два, три і більше звуків. Основним звуком у кожному складі є голосний, саме він утворює склад, тому голосні звуки і називають складотворчими. Найпростішими складами є ті, що утворені з одного голосного або зі сполучення (злиття) приголосного з голосним, наприклад: *о-ко, ри-ба, дже-ре-ло*. Поділ таких слів на склади не становить для дітей якихось труднощів.

Під час поділу слів на склади зі збігом приголосних звуків слід керуватися основною особливістю українського складоподілу — тяжінням до відкритого складу. Відповідно до цього більшість складів в українській мові відкриті: *рі-чка, ка-стру-ля, ли-сто-чки*.

Дякую за увагу